

SİYASİ PARTİ PROGRAMLARINDA VERGİ ANLAYIŞLARI

ÖZ E., Ahmet GÜLER, "Siyasi Parti Programlarında Vergi Anlayışları", Prof. Dr. Metin TAŞ'a Armağan, 2015.

ÖZET

Demokrasiler siyasi partiler olmadan yaşayamazlar dolayısıyla siyasi partiler demokrasinin kurucu unsurlarındandır. Seçmenler kendi özgür iradeleriyle kullandıkları oy neticesinde siyasi partileri iktidara getirmekte siyasi partiler de kendi programlarında belirttiği hususları belirli bir süre içinde olsa uygulamaya çalışmaktadır. Vergi, kişi hak ve özgürlüklerini ilgilendirdiğinden iktidara gelen partinin uygulamak istediği vergi politikaları da seçmenler için önemli bir kıstas olmaktadır.

Bu çalışmada Vergi- demokrasi-seçmen- siyasi parti ilişkilerinin teorik temelleri tartışılarak, Türk siyasi hayatına yön vermiş partilerin programlarında geçen vergi politikalarına yer verilerek, günümüzde aktif olan bazı siyasi parti programlarında yer alan vergiye ilişkin ifadeler değerlendirilmiştir.

TAX OVERVIEW IN POLITICAL PARTY PROGRAM

Abstract

Democracy can not survive without political parties, due to the political parties is one of the founding elements of democracy. Voters bring to power political parties with votes they use their own free will. political parties and the issues noted in their programs are working on the application within a certain time. Taxes concern human rights and freedoms so tax policy of the government party is a important criterion for voters.

In this study, the theoretical basis for the political parties tax- democracy-voters relations and Turkish political life of the parties giving directions were given to the tax policy in the party program. Also some political parties currently active statements concerning tax expression in the program were evaluated.

GİRİŞ

Vergiye tarihsel süreç içerisinde farklı anlamlar yüklenmiş, yetkinin kullanılması ise toplumsal dönüşüm içerisinde halka geçmiştir. Halk bu yetkiyi seçtiği kişilerce kullanmakta bu kişiler de toplumsal sözleşme olan anayasaya ve kanunlara uygun ölçüde verilen yetkiyi kullanmaktadırlar.

Vergi, günümüzde en büyük paya sahip olan gelir kalemidir. Bunun nedeni geniş tabanlı olması ve toplum olma bilincinde yatmaktadır. Devlet topladığı vergileri nihayetinde kamu giderlerini karşılamak için kullanmaktadır. Görünen o dur ki asıl sorun vergilendirmenin ne şekilde nasıl ve kimler tarafından yapılacağıdır.

Demokrasi anlayışının gelişimi ile birlikte siyasi partilerin önemi artmıştır. Demokrasi halkın kendi kendine yönetmesi, siyasi partiler de bu yönetimde aracı kuruluşlar olmaktadır. Vergi konusu da işte bu noktada belirginleşmektedir. Vergi koyma yetkisinde halkın rızasının olması, meclis tarafından yerine getirilmekte, meclis de politikada karar alıcı olan siyasi partilerden oluşmaktadır.

Demokrasi - vergi - siyasi parti - seçmen ve mükellef ilişkileri birbiri ile doğrudan bağlantılı kavramlardır. Bu durum göz önüne alınarak yapılan bu çalışmada, öncelikli olarak bu kavramların birbirleriyle ilişkilerine değinilecek, ardından ülkemizde siyasi yaşamda iktidar olmuş partilerin programlarında vergiye bakışları ortaya konulacaktır. Son olarak da 2015 yılında aktif olan bazı partilerin programlarında vergiye bakışları ve bu konuda neler yapmak istedikleri sunulacaktır.

1. VERGİLENDİRME YETKİSİNİN, TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM VE DEMOKRASİ İLE İLİŞKİSİ

Günümüzde verginin taşıdığı anlam genel itibariyle kamu giderlerini karşılamak üzere devletin egemenlik gücüne dayanarak aldığı para veya para benzeri şeylerdir. Vergi kamu harcamalarının finansmanı açısından devlet için en büyük paya sahip gelir kalemidir. Bu tanımlama günümüzde geçerli olmakla birlikte verginin ve vergilendirmenin anlamı, insanlık tarihinin kültürel, siyasi, iktisadi ve sosyal hayatındaki evrimiyle ilgili olarak değişiklik göstermektedir. Özellikle hukuk devleti olmanın ve demokrasinin varlığı vergilendirme yetkisi ve kullanımı açısından oldukça önemli görünmektedir.

1.1. Vergilendirmede Tarihsel Süreç

Verginin insanlık tarihinde öncelikli olarak gönüllü olarak verildiği görülmektedir. Ancak ilerleyen süreçte bu durum değişmiş ve mali yardım amaçlı olarak, bazı kesimlerden vergi talep edilmiştir. Toplumsal evrimin son aşaması olan hukuk devletlerinin oluşturulmasıyla, ilk önceleri yardım olarak adlandırılan, daha sonra zorunlu yardım olarak adlandırabileceğimiz verginin, devletin yüklendiği yeni anlamlarla birlikte gerçekliği ve zorunluluğu kesinleşmiştir. Bu dönüşüme paralel olarak verginin şekil ve amacının da farklılaştığı, önceleri aynı olan verginin nakdi değerlere dönüştüğü, amacının ise esas olarak kamu harcamalarının finansmanını koruduğu ancak tarihsel süreç içerisinde bu amacının yanında vergiye farklı amaçların da yüklendiği görülmektedir (Turhan, 1998: 1-2, Nadaroğlu 1989: 365).

Tarihsel süreç içerisinde vergilemeye kısaca göz atmak gerekirse; ilk çağda özellikle Mısır ve Babil'de vergi alanında gelişmeler görülmektedir. Bu dönemde yapılan savaş, saray ve görkemli yapıların oluşturulması için gerekli olan mali gereksinimi kontrol eden bir idare, devlet içinde önemli bir konuma kavuşmuştur. Mısır'da toprakların tamamı hükümdara aitti, genellikle tebaalar ödemelerini hizmet şeklinde yapmaktaydı (Turhan, 1998: 2). Yunan Devleti, Mısır'a kıyasla daha demokratik ve özgür bir devlettir. Bu devlet için en önemli gelir kaynağı kamu mülkleri ve arazileri idi. Genel olarak kamusal ihtiyaçlar az olsa da, giderler sarayın ihtiyaçlarından oluşmaktaydı. Giderlerin finansmanı sorunu daha çok

halk tarafından gönüllü olarak verilen hediyeler ve bedensel olarak sunulan hizmetler olarak görülmekteydi (Ata, 2001: 5). Roma'da ise vergiler otoriter ve cebri olarak alınmaktaydı (Nadaroğlu, 1989: 209).

Orta Çağ'a gelindiğinde vergileme açısından bu dönemi üç kısımda incelemek uygun görünmektedir. İlk kısım, aynı ekonominin ve şahıs bütünlüğü esasına dayanan feodalite devri, ikinci kısım büyüyen para ekonomisinin getirdiği mali yükümlülükler karşısında devletin durumu ve üçüncü kısım, şehirlerin kuvvetlendiği ve mali sistemin modern şekline yaklaşmaya başladığı dönem olarak değerlendirilebilir (Turhan, 1998: 8-9).

Feodal dönemde genel olarak aynı olarak verilen vergilerin, gelişen para sistemi ve devletin gider masraflarını karşılayamaması sebebiyle, nakdi olarak verilmesini ve sistemli olmasını zorunlu hale getirmiştir. Ancak zaten skolâstik düşüncenin varlığı sebebiyle kilise ve kilise mensuplarının muaf tutulmuş olması ve rica vergisi gibi şehirlerden vergi talep edilmesi sebebiyle bu durum pek de başarı sağlayamamıştır. Vergi koyma yolunda nadir olan başarı yalnızca kişilerin sahip olduğu servet üzerinden binde bir oranında alınan servet vergisiydi.(Turhan, 1998: 9).

Mali sistemin modern şekline yaklaşmaya başladığı dönem ortaçağların sonuna rastlamaktadır. İmparatorluğun gücünün azalmasını fırsat bilen şehir devletleri güçlenmiş ve krala ait olan bazı gelir kaynaklarını ele geçirmişlerdir. Bu dönemde vergilerin süreklilik kazandığı görülmektedir (Turhan, 1998: 9-10).

Genel olarak yapılacak bir değerlendirmede orta çağda gelirlerin toplanması için bir idarenin oluşmadığı bu sebeple bu durumun şehir devletlerince sağlandığını, güçlenen şehir devletlerinin daha sistemli bir mali yapıya kavuştuğu ve verginin ortaçağın sonlarına doğru cebriliğinin ve sürekliliğinin sağlandığı söylenebilir.

15. yüzyılın ortalarına doğru ortaçağ dönemi sona ermiştir. Bu dönemden sonra kamu ekonomisi ortaçağdakinden farklı olarak nakdi ekonomiye geçmiş, parasal ekonomi ve ideolojilerin gelişimi ile rasyonalizm ve iktisadilik önemli hale gelmiş, diğer taraftan anayasal düzenlemelerle ortaçağdaki çarpık ilişki durumu ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (Turhan, 1998: 11).

Nitekim 18. yüzyıldan sonraki süreçte verginin gelir kalemleri içinde payı artmış, özellikle parlamenter sisteme geçilmesi ile verginin dağılımı konusunda önemli gelişmeler olmuştur. Bu çağdaki önemli bir diğer gelişmede devlet bütçelerinin oluşturulmaya başlanılmış olmasıdır (Giray, 2001: 20-23).

Tarihsel süreçte vergilendirme yetkisinin alacaklı devlet ve borçlu vatandaş arasındaki anlaşmazlıkların çeşitli yollardan (isyanlarla veya belgelerle) hükümdarlıktan topluma doğru geçtiği görülmektedir. Hukuk devleti olma ve demokrasi yolunda vergilendirme yetkisi "temsilsiz vergi olmaz", "yasadışı vergi olmaz" ifadeleri şeklinde görülmektedir.

1215 yılında ilan edilen Magna Carta, mutlak iktidarın vergilendirme gücünü sınırlandırarak hukuk düzenine tabi olunması, demokratik bir sistemin oluşturulmaya

çalışılması, temel hak ve özgürlükler açısından halkın katılımının ve rızasının alınması yönünde atılan ilk adımdır. Haklar dilekçesi (1628), İngiliz İnsan Hakları Bildirgesi (1689), Virginia Pul Kanunu Kararları (1765), Virginia Haklar Bildirgesi (1776), Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (1789) demokrasi yolunda atılan diğer adımlardır. Bu belgelerde de vergilendirme yetkisinin rızasız ve kanunsuz alınmaması gerekliliği vurgulanmıştır (Öz, 2004: 19-25).

1.2. Demokrasi ve Vergilendirme İlişkisi

Demokrasi, serbest seçimle ve oylama ile şekillenen parlamentonun yani temsili olarak kurulmuş bir parlamentonun mevcudiyeti olarak gösterilebilir. Parlamento yürütme ve denetleme gücünü temsil eder. Aynı zamanda seçilmiş olanlar, erkleri seçenler adına yetkiyi kullanırlar. Demokrasi insan onuruna sahip çıkan, onu yücelten, onun gelişmesi için en uygun zemini hazırlayan siyasi sistemin adıdır. Demokrasi yalnızca insanın insanla olan ilişkisini değil aynı zamanda insanın toplum ve devletle olan ilişkisinde onu koruyan ve teminat altına alan bir rejimdir (Ural, 1988: 451-452).

Demokrasi kuramı, oy kullanma hakkına sahip olanların çerçevesini genişletmek ve oy verenlerin kamusal işler konusunda konuşma, irade oluşturma ve karar vermeye katılımı yaygınlaştırma ve yoğunlaştırmaya dayanmaktadır (Schmidt, 2001: 164). Tam anlamıyla vatandaşlar adına temsili yönetim yerine vatandaşların öz yönetimi anlamına gelmektedir. Buradaki vatandaşlar her durumda değil, olması gerektiğinde ve sık sık temel siyasi konularda karar verilirken ve önemli bir güç konumlanırken, kendi kendilerini yönetirler. Bu yönetimden kasıt; gündem oluşturma, tartışma, yasama ve siyaset yapma süreçlerine vatandaşların aktif katılımını kolaylaştırmaktır. Bunun adına oluşturulmuş kurumlar yoluyla kuram hayata geçirilir (Barber, 1995: 195).

Demokrasinin temel unsurları; egemenliğin ulusa ait olması, kuvvetler ayrılığı, siyasi partiler, seçimler ve kamu özgürlükleri şeklindedir. Demokrasinin gücü ve zaafı bu temel unsurlardan biri olan kuvvetler ayrılığında aranmalıdır (Ural, 1999: 452). Demokrasinin kurumları hukuken birbirlerinden ayrı olarak yapılandırılmış yasama, yürütme ve yargıdır.

Vergilendirme yetkisinin, demokrasinin gelişimiyle birlikte halka geçmeye, yani halk tarafından seçilen kişilerce kullanmaya başlandığı görülmektedir. Günümüzde mali kararların alınmasına katılan çok sayıda politikacı ve çok sayıda hem vergi mükellefi olan hem de kamusal mal ve hizmetlerden yararlanan seçmen vardır. Vergilendirme, devlet ile halkı karşı karşıya getiren bir işlem olduğundan, halkın vergiyi ne sebeple verdiğini ve karşılığında ne gibi faydalar sağladığı konularında bilinçli olması ve gerektiğinde siyasi iktidar üzerinde etkili olması demokrasi açısından gereklidir (Savaş, 1989: 79).

Demokrasi vergi idaresi arasındaki ilişki vergilendirme tekniği ile ilgili olaylarda da gerçekleştirilebilmelidir. Örneğin, beyana dayalı tarhiyatlarda, mükellef ya da vergi sorumlusu vergi matrahını kanunda belirtilen ölçü ve esaslara göre belirleyip vergi dairesine bildirerek tarh işlemine dolaylı olarak katılmış olmaktadır. Vergi beyanı

mükellefin itirafına dayandığından, idare tarafından etkin bir denetim zorunlu görünmektedir. Ayrıca, beyan yolu ile tarhiyatlarda, mükellef oldukça karmaşık ve zor bir görevle karşı karşıya bırakılmaktadır. Bundan dolayı, devletin karmaşık vergi mevzuatı konusunda halkı bedelsiz olarak bilgilendirmesi gerekli görülmektedir. İdarece yapılan tarhiyatlarda, vergi matrahları takdir komisyonları tarafından belirlendiğinden, bu komisyonda görev alan kişilerin konularında bilgili kişiler olması, vergi idaresinde demokrasi açısından önemli ve zorunludur (Kırbaş, 1988: 80).

Günümüzde güçler ayrılığı prensibinin en duyarlı biçimde korunmaya çalışıldığı alanlardan birisi vergilendirme. Vergilerin ancak yasa ile konulabileceği kuralına hemen hemen bütün anayasalarda rastlanmaktadır. Bunun sebebi vergilendirme yetkisinin meclise tanınması ve de vergilendirmenin temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran bir yetki olması sebebiyle kişilerin bu hak ve özgürlüklerinin korunması açısından güvence altına alınmış olmasından kaynaklanmaktadır (Öncel vd., 2010: 35).

Güçler ayrılığının demokrasinin genel ilkelerinden biri olmasına rağmen vergilendirme konusu açısından yasama ve yürütmenin çizgileri net görünmemektedir. Anayasamızın 73. maddesinde vergi ödevi başlığında vergilendirme yetkisi ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bu maddenin 3. fıkrasında vergi, resim, harç vb. mali yükümlülüklerin kanunla konulup, değiştirilip, kaldırılacağı ifade edilmektedir. Anayasanın 87. maddesinde de kanun koyma yetkisini meclise vermiş ve bu yetkinin devredilemeyeceği belirtilmiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki yalnız halk tarafından seçilmiş olan kişilerce kanunlar çıkartılabilecektir. Ancak bazı durumlarda yürütme organına da vergilendirme yetkileri tanınmıştır. Örnek olarak 73/4. maddede "Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir" denilerek kanunilik ilkesine istisna getirilmiştir. Anayasanın 167. maddesinde "Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek malî yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir." denilerek yine vergilendirme hakkındaki çizgi istisnai olarak aşılmıştır .

1.3. Demokraside Siyasi Partiler' in Yeri ve Önemi

Siyasi parti denildiğinde anlaşılan ortak görüş, ortak çıkar ve aynı siyasi hareket etrafında birleşen insan toplulukları şeklindedir (Teziç, 1976: 6) Siyasi parti, aynı görüş etrafında biraya gelen insanların, siyasal iktidarı ele geçirmek niyetiyle kurdukları örgüttür. Siyasi partiler, belirli insan gruplarının ortak çıkarlarını demokratik düzen içerisinde etkili kılma amacı ile kurulurlar. Bu ortak çıkarlar, toplum ve devlet düzenine yön verme ve etkileme odaklıdır (Perinçek, 1985: 93). Siyasi partiler, siyasal temsilin en önemli unsurlarındandır (Aliefendioğlu, 2003: 96).

Siyasi partilerin amacı; siyasi iktidarı ele geçirmek ya da en azından ona ortak olmak olduğu halde, siyasi partiler dışındaki hiçbir toplumsal örgütün bu tür amaçları olamaz.

Oysa hiçbir siyasi parti siyasi iktidarı hiçbir zaman düşünmeyerek kurulmaz, öteki toplumsal örgütlenmelerin çalışma yöntemleri ise üyelerinin çıkarlarını korumak bunun için kamuoyu oluşturarak siyasal sisteme baskı yapmaktır (Öztekin, 2003: 7). Aynı zamanda siyasal partiler yönetsel makamlara kendi yöneticilerini getirmek ve böylece devlet politikasını kendi görüşlerine uygun olarak saptayıp yürütme amacını güden kuruluşlardır.

Günümüzde siyasal partilerin en önemli fonksiyonlarından biri de halkın siyasete katılımını sağlayan araçlar olmalarıdır. Demokraside iktidarın kaynağı halktır, iktidar seçmenlerin çoğunluğunun rızasına dayanır, yani belirli zamanlarda tekrarlanan serbest, gizli ve genel oy hakkının mevcut olduğu seçimlerle tayin olunur. Bu sebeple, seçimlere katılma iktidarı ele geçirmenin veya onu etkileyecek bir duruma sahip olmanın şartı olmaktadır (İnaç vd., 2007: 6).

Ülkemizdeki Siyasi Partiler Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlandığı üzere "Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır."

Siyasi partiler demokrasilerin olmazsa olmaz unsurlarından bir tanesidir . Nitekim yönetici yönetilen ya da vatandaş – devlet arasında bir iletişim kanalı görevi üstlenen siyasi partiler, sosyo-politik ve kültürel konjonktüre göre farklı anlamlar ve içerikler kazanmakta ve böylelikle demokrasi kuramının zenginleşmesi ve güncellenmesine katkıda bulunmaktadır. Özellikle birbirinden farklılaşan ve hatta birbiriyle çelişen farklı bireysel taleplerin kamusal alana yansıtılmasından doğan problemleri çözmek gibi oldukça zor ve karmaşık bir işlevi de siyasal partilerin üstlenmesi zorunluluğu mevcuttur (İnaç vd., 2007: 17). Georges Vedel'in söylediği gibi (WEB_1) "Demokrasi siyasi partiler olmaksızın yaşayamaz, fakat siyasi partiler yüzünden ölebilir de..."

1.4. Siyasi Partiler' in Vergi İle İlişkileri

Siyasi partiler demokrasinin olmazsa olmaz parçalarıdır. Siyasi parti oluşumları tüzel kişilik olması nedeniyle vergilendirme açısından ne şekilde değerlendirilecektir?

Kurumlar Vergisi Sirküleri/5'de dernek ve vakıf olmamakla birlikte vergi uygulamalarında dernek ve vakıf kabul edilen kuruluşlar arasında siyasi partiler sayılmaktadır. Ancak Kurumlar vergisi mükellefleri arasında sayılan dernek ve vakıflar değil bunlara ait iktisadi işletmelerdir. Oysaki Siyasi Partiler Kanunu'nda "Siyasi partiler ticari faaliyette bulunamazlar, kredi veya borç alamazlar" (md 67) hükmü yer almaktadır. Bu bakımdan siyasi partiler Kurumlar Vergisi mükellefi değildirler.

Siyasi partilerin gelir ve kaynakları; üyelerden alınacak giriş aidatı ile üyelik aidatı, partili milletvekillerinden alınacak milletvekilliği aidatı, milletvekili, belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeliği aday adaylarından alınacak özel aidat,

parti bayrağı, flaması, rozeti ve benzeri rumuzların satışından sağlanacak gelirler, parti yayınlarının satış bedelleri, üye kimlik kartlarının ve parti defter, makbuz ve kâğıtların sağlanması karşılığında alınacak paralar, partice tertiplenen balo, eğlence ve konser faaliyetlerinden sağlanacak gelirler, parti mal varlığından elde edilecek gelirler, partiye yapılan bağışlar, devlet tarafından yapılan yardımlar dır. Parti mal varlığından elde edilen gelirler hariç olmak üzere, diğer bentlerde yazılı kaynaklardan elde edilen gelirlerden vergi, resim ve harç alınmaz (2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu md 61). Bu durumlar haricinde ticari faaliyet yapmaları yasaklanan siyasi partiler KDV'nin de mükellefi değildirlir.

Gelir Vergisi Kanununun 94'üncü maddesinde sayılan tevkifat yapmaya mecbur olanlar tarafından derneklere ödenen kira bedellerinden gelir vergisi kesintisi yapılacaktır. Sendikalar, ticaret odaları, sanayi odaları, ticaret borsaları, esnaf odaları ve bunların birlikleri ile diğer mesleki kuruluşlara ait oda ve birlikler, siyasi partiler, emekli ve yardım sandıklarına yapılan kira ödemelerinden de gelir vergisi kesintisi yapılması gerekmektedir.

Tüzel kişiliğe haiz siyasi partilerin kiraladıkları gayrimenkullere ödedikleri kira bedelleri üzerinden; gerçek kişilerden yapılan kiralamalarda gelir vergisi kesintisi yapmaları (GVK md 94); ticari işletmenin aktifinde kayıtlı bir bina ya da gayrimenkulün kiralanması durumunda ise; ticari işletme tarafından siyasi partilere fatura düzenlenmesi icap etmektedir

Siyasi Partilerin hesapları bilanço esasına uyarınca düzenlenmektedir (SPK md 73/2). Bilanço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Söz konusu dönem zarfında, sahip veya sahipler tarafından işletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir; işletmeden çekilen değerler ise farka eklenir. Bu bağlamda, ticari kazancın belirlenmesinde Vergi Usul Kanunu'nun değerlemeye ait hükümleri ile ilgili Kanun'un 40'inci maddesinde düzenlenen indirilebilecek giderler ve 41'inci maddesi uyarınca gider olarak kabul edilmeyen ödemeler hükümlerine uyulması gerekecektir. Bahse konu düzenleme siyasi partiler açısından değerlendirilecek olursa; ticari kazanç elde etmeleri mümkün olmayan siyasi partilerin bilanço usulüne uygun olarak defter tutmalarının, ilgili partilerin aktif ve pasiflerindeki, değer değişimlerini izleme amaçlı bir düzenleme olduğu belirtilebilir (Acinöroğlu, 2009).

Ayrıca 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun muafiyetleri düzenleyen 3'üncü maddesinin (a) fıkrasında, amme idareleri, emekli ve yardım sandıkları, sosyal sigorta kurumları, umumi menfaate hadim cemiyetler, siyasi partiler ve bunlara ait olan veya bunların aralarında kurdukları teşekküllerden Kurumlar Vergisine tabi olmayanların veraset ve intikal vergisinden muaf olduğu hükme bağlanmıştır.

2. 1980'DEN GÜNÜMÜZE SİYASİ PARTİLER VE VERGİYE BAKIŞLARI

Günümüzde millet, kendisine ait olan egemenlik hakkını iktidara belirli bir süreliğine seçimle gelen temsilcileri eliyle kullanmaktadır. İktidarın egemenliği kullanmaları görevleri ve yetkileri Anayasalarda belirlenir. Seçimle işbaşına gelenler iktidarı, güçler ayrımı esasına göre öteki erklerle paylaşmak durumundadırlar.

Temsili sistemde seçmen, oyunu kullanırken politikayı belirlemenin ötesinde kendisinin beğendiği veya düşüncelerine yakın bulduğu partiyi seçer. Politikayı belirlemek ve sorunları çözmek, büyük oranda seçilen siyasi partinin aday gösterdiği kişilere düşmektedir. Genel seçimlerde çoğunluğu sağlayabilen parti iktidar yetkisini kullanırken halka ait olan egemenlik, yeni seçime kadar seçilen partinin/lerin elinde bulunmaktadır.

Bu başlık altında Türk Siyasi Hayatı'nda partilere ve hükümet kuran partilerin programlarında vergilere bakışın ne yönde olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.1. Türk Siyasi Hayatında Partiler ve 1980 Sonrası Türk Siyaseti

Osmanlı Devleti döneminde başlayan siyasî hayat 1908-1913 döneminde çok partili, 1913-1918 arasında tek partili olarak sürdürülmüştür. 1918 yılı şartlarında çok partili siyasî hayata yeniden geçildiği görülmektedir. Bu dönemde Anadolu'da başlayan siyasî hareketlenme İstanbul'a karşı üstünlük sağlamasının ardından, 1923'ten sonra yeni bir döneme girilmiştir. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Halk Fırkasına dönüştükten sonra, çok partili döneme geçilme çabaları 1924 Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve 1930 Serbest Cumhuriyet Fırkası ile ulaşılmaya çalışılmış ancak muhalefet süreçleri çok uzun sürmemiştir. İnkılâp aşaması ve II. Dünya Savaşı sebepleri de göz önüne alındığında çok partili siyasî hayat tam olarak tesis edilememiştir. Cumhuriyet Halk Partisi 1945 yılına kadar tek parti olarak iktidarda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası, ülke içinde ve dışında oluşan gelişmeler (Haytoğlu, 1997: 46), çok partili hayata geçişi mecbur kılmıştır.

Çok partili döneme geçiş sürecinde Demokrat Parti'nin (DP) iktidara gelmesiyle tek parti döneminde iktidar karşıtı olan kimseler birer siyasal güç olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. 1950 - 1960 arasında Türkiye, ideolojik farklılıkları olmamasına karşın hiç bir konuda anlaşamayan, çatışmacı bir kültürle beslenen esasta iki partiye dayalı bir siyasal deneyim yaşamıştır. Özellikle 1957 yılından itibaren temel hak ve özgürlükler giderek kısıtlanmış, muhalefet üzerinde baskı uygulanmıştır. Askerin 27 Mayıs 1960 harekâtını takiben siyasi partilerin faaliyetleri askıya alınarak Demokrat Parti, mahkeme kararıyla kapatılmıştır.

Tablo 1. 1950-1954-1957 Genel Seçimlerinde Partiler ve Aldıkları Oy Oranları

Yıl	Demokrat Parti	Cumhuriyet
Halk Partisi		
(CHP)	Millet Partisi	
(MP)	Cumhuriyetçi Millet Partisi	

(CMP)	Bağımsız Hürriyet Partisi			
(HP)	Türkiye Komünist Partisi			
1950	52,68 4,76	39,45 -	3,11 -	-
1954	57,61 1,54	35,36 -	- 0,64	4,85
1957	47,88 0,05	41,09 3,84	- -	7,14

Kaynak: http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.genel_secimler

1961 Anayasası, siyasal partileri, Türkiye'de ilk kez, Anayasa kurallarıyla güvenceye almıştır. 1961 Anayasasını takiben 1965 yılında kabul edilen 648 sayılı Siyasal Partiler Yasasıyla siyasal partilerin hukuksal statülerinin günün gereksinmesine göre düzenlenebilmesi olanaklı hale gelmiştir.

Tablo 2. 1960'lı Yılların Genel Seçimlerinde Bazı Partilerin Almış Oldukları Oy Oranı

Yıl	C. Halk Partisi				Adalet	
Partisi	Cumhuriyetçi				Köylü	Millet
(AP)	Yeni Türkiye					Partisi
Partisi	Bağımsız Türkiye				Millet	Partisi
	Güven Partisi				İşçi	Partisi
1961	36,74 13,73 -	34,79 0,81 -	13,96 -	-	-	-
1965	28,75 3,19	52,87 6,26	2,24 2,97	3,72	-	-
1969	27,37 5,62	46,55 3,23	- 2,68	2,18	6,58	-

Kaynak: http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.genel_secimler

1961 Anayasasının getirdiği özgürlükçü ortam ülkede yeni düşünsel akımların yeşermesine ve bu düşüncelerin TBMM' de temsiline olanak sağlamıştır (Türkiye İşçi Partisi, Meclise girmeyi başardı). Siyasi partiler arasında ideolojik farklılaşmanın ilk kez bu dönemde belirginleşmiştir. Türkiye, böylece, gerçek anlamda çok partili sistemi yaşamaya başlamıştır (Aliefendioğlu, 1999: 100). 1961 Anayasasının öngördüğü

demokratik ortam beraberinde öğrenci hareketlerinin artmasına ve ideolojik anlamda gençliğin ikiye bölünmesine ve bununla birlikte, çatışmalar ve cinayetlerin artış göstermesi 12 Mart 1971 muhtırasını sebebiyet vermiştir .

Tablo 3. 1970'lı Yılların Genel Seçimlerinde Bazı Partilerin Almış Oldukları Oy Oranı

Yıl	C. Halk Partisi	Adalet	Demokratik Parti	Milli	Selamet Partisi	Cumhuriyetçi	Güven	Partisi	M. Hareket Partisi	B.sız
	TİP									
1973	33,30	29,82	11,89							
	11,80	5,26	3,38	2,83						
	-									
1977	41,38	36,88	1,85	8,56						
	1,87	6,42	2,50	0,14						

Kaynak: http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.genel_secimler

12 Eylül 1980'i takiben siyasi partilerin faaliyetleri tümüyle askıya alındı ve Danışma Meclisinin açılması öncesinde siyasi partiler feshedildi. 1961 Anayasasının da ötesinde 1982 Anayasasında Siyasal partilerin hukuksal statülerine bazı yasaklar getirilerek yeniden düzenlendi. 1983 yılında seçimlerin yapılmasına karar verildiğinde "az sayıda ve kontrollü" siyasal partilerin kurulması istendi ve bu amaçla "veto" aracı ve "barajlı seçim sistemi" uygulandı. Millî Güvenlik Konsey'inin görüşüne göre, istikrarlı bir rejim için bir merkez, bir sol ve bir de sağ görüşlü parti yeterliydi. 24 Nisan 1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası Anayasadakilere ilaveten ve ayrıca siyasî partilerin uyması gereken yeni yasaklar getirdi (Aliefendioğlu, 1999: 101).

Tablo 4. 1983-1987-1991 Genel Seçimleri'nde Bazı Partilerin Almış Oldukları Oy Oranı

Yıl	Anavatan Partisi	Doğru	yol
partisi	Halkçı Parti	Milli	
Demokrasi Partisi	Refah Partisi	DSP	
	Sosyal Demokrat Halkçı Parti	B.sız	
1983	45,14	-	30,46
	23,27	-	-
	1,13		

1987	36,31	19,13	-	-
	7,16	8,52	24,27	0,37
1991	24,01	27,03	-	-
	16,87	10,75	20,75	0,13

Kaynak: http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.genel_secimler

1977-1983 dönemleri koalisyon hükümetlerinin sık sık değiştiği yıllar olmuştur. 1980 darbesi sonrasında 1983 seçimleri Türkiye’de yeniden demokrasiye geçiş çabalarının olduğu yıllardır. 1983 seçimlerinden sonraki dönemlerin (1995-1999 dönemi hariç) 1977-1980 dönemine göre daha istikrarlı olduğu söylenebilir. En azından kurulan koalisyon hükümetleri diğer seçim dönemine kadar devam etmiş ve 1983 yılından sonra Anavatan Partisi (ANAP) ve Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) tek parti olarak iktidara geldiği seçim dönemleri olmuştur. 1983 ve 1987 genel seçimlerinde ANAP tek başına iktidara gelmiştir. 1991 seçiminde DYP-SHP (Doğru Yol Partisi- Sosyal Demokrat Halkçı Parti) koalisyon hükümeti görevde bulunmuştur (Sezgin, 2007: 143).

Tablo 4. 1960 Sonrası Milletvekili Genel Seçimleri ve Hükümetler

İktidardaki Partiler

Yıllar	Tek Başına İktidar Olan Parti Koalisyon Durumu
Ekim 1961 yılı Milletvekili Genel Seçimi	CHP (Oy oranı: %41,3)
Ekim 1965 yılı Milletvekili Genel Seçimi	AP (oy oranı: %52,9)
Ekim 1969 yılı Milletvekili Genel Seçimi	AP (oy oranı: %46,5)
Ekim 1973 yılı Milletvekili Genel Seçimi	CHP (Oy oranı: %33,3)
Haziran 1977 yılı Milletvekili Genel Seçimi	CHP (Oy oranı: %41,3)
12 Eylül 1980 ihtilali	
Kasım 1983 yılı Milletvekili Genel Seçimi	ANAP (Oy oranı: %45,1)
Kasım 1987 yılı Milletvekili Genel Seçimi	ANAP (Oy oranı: %36,3)
Ekim 1991 yılı Milletvekili Genel Seçimi	DYP (Oy oranı: %27,0)
Aralık 1995 yılı Milletvekili Genel Seçimi	RP (Oy oranı: %21,4)
Nisan 1999 yılı Milletvekili Genel Seçimi	DSP (Oy oranı: %22,2)
Kasım 2002 yılı Milletvekili Genel Seçimi	AKP (Oy oranı: %34, 3)
Temmuz 2007 yılı Milletvekili Genel Seçimi	AKP (Oy oranı: %46, 6)

Kaynak: Emine Kızıldaş, "Bütçe Hakkının Kullanımında Geline Aşama: Doğrudan Demokrasi", Türkiye'de Yeniden Mali Yapılanma, 20. Türkiye Maliye Sempozyumu Bildirisi, Pamukkale, 23-27 Mayıs 2005, s.395.

1995 yılında ise RP (Refah Partisi) %21 oy oranıyla birinci parti olurken, önce ANAP-DYP hükümeti (Mart-Haziran 1996), izleyen süreçte RP-DYP hükümeti (Haziran 1996-Haziran 1997) ve son olarak da ANAP-DSP-DTP (Anavatan Partisi-Demokratik Sol Parti-Demokratik Türkiye Partisi) koalisyon hükümeti görevde bulunmuştur. 11 Ocak 1999 yılından itibaren ise görev başında Ecevit başkanlığında azınlık hükümeti vardır. 1999 genel seçimlerinde de yine Ecevit başkanlığındaki DSP %22,2 oy oranıyla birinci parti konumunda olmuştur. Bu dönemde de DSP- ANAP -MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) koalisyonu görev yapmıştır. 2002 seçimlerinde %10 olan seçim barajını aşan partiler arasında CHP ve AKP bulunmaktadır. AKP bu seçimde %34,3 oy oranı ile tek başına iktidar olarak hükümette görev yapmıştır ve 2007 seçimlerinde de oy oranını artırarak yine tek başına iktidar olmuştur. 2011 yılında da durum değişmemiş %49,9 luk bir oy oranıyla seçimden birinci parti olarak çıkmış ve tek başına iktidar olmaya devam etmiştir.

2.2. 1980 Sonrası Hükümet Kuran Siyasi Parti Programlarında Vergiye Bakış ve Uygulamaları

Vergilendirme anlayışı, toplumsal dönüşümle farklı boyutlara yükselmiş ve demokrasi ile birlikte yasallık kazanmıştır. Uygulanacak vergi politikaları da demokrasi anlayışının olmazsa olmazlarından olan yani egemenlik gücünü kullanan parlamentoda görünmektedir. Parlamento adil seçimlerle seçilen milletvekilleri oluşturmaktadır. Bu zincirleme durum dolayısıyla vergi-demokrasi-siyasi partiler arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Bu başlık altında 1980'den sonra kurulan hükümetleri ve kurucu parti programında yer alan vergiye bakışları ele alınacak ve uygulamada gerçekten de programlarında yer alan durumları gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri tespit edilmeye çalışılacaktır.

2.2.1. 1983 ve 1987 Seçimleri ve Tek Parti Hükümeti: ANAP-Vergiye Bakışı

1983 ve 1987 genel seçimlerinde aldığı yüksek oylarla tek parti hükümeti kurarak iktidara gelen ANAP, vergiye bakışını parti programında belirtmiştir. Bu programın İktisadi Politika başlıklı ikinci bölümünün 13. maddesinde Vergiler başlığı yer almakta ve vergileme için ortaya konulan amaç sunulmaktadır. Partinin Vergileme ile ilgili ana prensipleri şu şekildedir (ANAP Programı, 1983: 28)

- Vergiler sayıca az, basit, kolay ve anlaşılır olmalıdır

- Vergiler adil, genellikle herkesin kolaylıkla verebileceği oranda tutulmalıdır

-
yatırımları teşvik etmelidir

Vergiler kurumlaşmayı ve

-

Vergileme israfı önlemedir.

Ayrıca vergi kaçakçılığı ve vergi kayıplarını önleme amaçlı olarak yeminli serbest muhasebeciliği uygulamayı hedeflemektedirler . Vergi sistemini reorganize ederek, otomasyon sistemiyle etkin bir hizmet sunulacağı ilgili parti programında belirtilmiştir.

Özal'ın 1990 yılı sonrasında yaptığı konuşmalarda vergi reformu ile ilgili olarak ortaya attığı en önemli ve dikkate değer iki konu bulunmaktadır. Özal, ilk olarak vergilerin esasen harcamalar üzerinden alınmasının daha doğru olduğunu belirtmektedir. İkinci olarak, vergi oranlarının düz oranlı (flat rate) ve düşük olarak tespit edilmesinin daha doğru olduğunu ifade etmektedir. Özal, gelir, servet ve harcamalar üzerinden alınan vergilerin düz oranlı olarak uygulanmasının devlete daha çok hâsılat sağlayacağını belirtmektedir. Özal'ın düz oranlı vergi ve vergi oranlarının indirilmesi hakkındaki düşüncelerinin esasen 1980 sonrasında çokça tartışılan Arz- Yönlü İktisat (Supply-Side Economics) felsefesine dayalı olduğunu söylemek mümkündür (Aktani 1996: 16-17).

Özal döneminde vergi konusunda yaşanan belki de en önemli gelişme, 1985 yılında Katma Değer Vergisi'nin (KDV) kabulü olmuştur. Vergi sisteminde temel bir değişiklik olan bu uygulama vergi yükünü büyük oranda tüketicilerin üzerine kaydırmıştır. Sermaye sahiplerinin vergi yükü açısından rahatlatılması, buna karşılık tüketici kesiminin vergi ödemeye daha fazla mecbur kılınması, vergi adaleti açısından olumsuz görünmektedir (Boratav, 2007: 154). KDV'nin uygulamaya geçirilmesinin ardından vatandaş ödediği verginin bir kısmını geri alabilmek için vergi iadesi uygulamasıyla da tanışmış oldu. Devlet artan kamu harcamalarını vergi gelirleriyle karşılayamayınca doğal olarak iç ve dış borçlanmaya gitmiş (Boratav, 2007: 159) ve bu da zamanla ekonomimizde yapısal bozuklukların baş göstermesine neden olmuştur

Ayrıca servet beyanı uygulamasının kaldırılması ve emlak vergisi gelirlerinin belediyelere devri yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Amaçlanan hedefler arasında birçok kamu kuruluşu ve vergi idaresi otomasyon sistemine geçmiş ve tüm ülke çapında yaygınlaşması hedefleri devam etmiştir.

Tablo 5. Kamu Ekonomisi Toplam Verileri 1980-1991 (Milyar TL)

Yıllar	Gelirler	Giderler	Fark
	Gelirler/GSMH	Giderler/GSMH	
1980	912	1.078	-166
	15,3		13,0
1981	1.392	1.516	-124
	14,3		13,1

1982	1.444 11,4	1.602	-157	10,2
1983	2.300 14,0	2.613	-313	12,3
1984	2.805 12,8	3.784	-979	9,5
1985	4.514 11,3	5.313	-798	9,6
1986	6.754 11,9	8.165	-1.411	9,8
1987	10.089 10,0	12.696		-
2.607		12,6		
1988	17.016 9,8	21.006		-
3.990		12,1		
1989	30.379 9,9	38.051		-
7.673		12,5		
1990	55.239 10,5	67.193		-
11.955		12,7		
1991	96.747 11,4	130.263		-
33.517		15,4		

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2010.

1980 ile 1991 arasındaki kamu gelirleri ve kamu harcamalarına bakıldığında bu uygulamalara karşın Özal hükümeti istenilen vergi gelirlerini elde edememekte, aksine kamu harcamalarının kamu gelirlerine nazaran daha hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir.

2.2.2. Koalisyon Hükümetleri Dönemi (1991 DYP -1995 RP- 1999 DSP)

1991 sonrası hükümet oluşumları genellikle koalisyon hükümetleri şeklinde olmuştur. 1991 sonrası kronolojik olarak hükümetler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. 1991-2002 tarihleri arasında Hükümetler ve Dönemleri

Dönem ve Kurucu Partiler	Hükümetler	Dönemler
DYP-SHP (49.) Kasım 1991-25 Haziran 1993)	VII. Demirel Hükümeti	(20

DYP-SHP (50.) 1993-15 Ekim 1995)	Çiller Hükümeti (25 Haziran
Azınlık Hükümeti (51.) 1995-5 Kasım 1995)	Çiller Hükümeti (15 Ekim
DYP-CHP (52.) 1995-12 Mart 1996)	Çiller Hükümeti (5 Kasım
Azınlık Hükümeti (53.) 1996-08 Temmuz 1996)	Yılmaz Hükümeti (12 Mart
RP-DYP (54.) Temmuz 1996 - 30 Haziran 1997)	Erbakan Hükümeti (08
ANAP-DSP-DTP (55.) 1997 -11 Ocak 1999)	Yılmaz Hükümeti (30 Haziran
Azınlık Hükümeti (56.) 1999-28 Mayıs 1999)	Ecevit Hükümeti (11 Ocak
DSP-MHP-ANAP (57.) 1999-18 Kasım 2002)	Ecevit Hükümeti (28 Mayıs

Kaynak: <http://www.mfa.gov.tr/turk-hukümetleri-kronolojisi.tr.mfa>

Tablo'dan da anlaşılacağı üzere ilgili dönemlerde sürekli olarak hükümetler değişmiştir. Çalışmada siyasi partilerin vergiye bakışlarında hükümet kurucularından yalnızca 1991 yılında DYP, 1995 yılında RP ve 1999 yılında DSP ele alınacak partilerin ilgili programlarında yer alan vergisel durum ve uygulamada yapılanlar analiz edilecektir.

2.2.2.1. 1991 Seçimleri Ve Koalisyon Hükümetleri: DYP-Vergiye Bakış

Doğru Yol Partisi yaklaşık 5 yıl koalisyon ve azınlık hükümeti olarak Süleyman Demirel ve Tansu Çiller önderliğinde hükümet kurmuşlardır. Partinin programına göre 33. maddede mali politika başlığı altında, ekonomik gelişmişliği arttırmak ve gelir dağılımında adaleti sağlamak esas amaç olarak belirtilmiş ve ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde kamu gelir ve giderlerini birer araç olarak kullanacağı vurgulanmıştır (DYP Programı, 1988: 107).

Programın 34. maddesinde Kamu Gelirleri başlığı yer almakla birlikte, yalnızca –doğal olarak- vergilerden bahsedilmiştir. Detaylı bir açıklama olmamasına rağmen bu maddede, verginin devletin ekonomik hayattaki önemi vurgulanmış, alınacak vergilerin tasarruf sahiplerinin girişimlerinden vazgeçirtmesi ve sermaye birikimini önlemesi gibi olumsuz sonuçlar oluşturulmamasına yönelik olacağı belirtilmiştir. Vergilemede adalet sağlanması esasında bireylerin mali güçleri dikkate alınarak vergilendirileceğinden bahsedilmiştir (DYP Programı, 1988: 108).

Ülkenin 1992 yılına sıfıra yakın büyüme hızı ile girmesi, süratle artan kamu açıkları ve kronik hale gelmiş enflasyon kamu kesimi nakit açığının GSMH' nin %12'si civarında olmasına yol açmış ve kamu kesimi genel dengesindeki bozulmalar 1994 yılına girildiğinde kriz ortamına doğru gidişatı hızlandırmıştır (Demircan, 2004). Krizin derinleşmesini önlemek, kısa sürede piyasalara yeniden istikrar kazandırmak ve kamu açıklarını azaltmak amacıyla, Hükümet 5 Nisan Kararlarını almıştır. Program bir yandan kamu gelirlerini arttırıcı, öte yandan da kamu harcamalarında disiplin ve tasarruf sağlayıcı önlemleri içermiş ve böylece kamu kesimi açığının milli gelire oranınının 1994 yılı sonunda %7,5'e düşürülmesi hedeflenmiş ancak istenilen başarı gerçekleştirilememiştir. Bu dönemde kamu kesimi açıklarının azaltılması için, öncelikle, bütçe açığındaki artışın kontrol altına alınması hedeflenmiş ve bunun için vergi politikası uygulamalarına ağırlık verilmiştir. Bu kapsamda Ekonomik Denge Vergisi, Net Aktif Vergisi, Ek Gayri Menkul Vergisi ve Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi adları altında ve bir defaya mahsus olmak üzere ek vergi tahsilâtına gidilmiştir (Boratav, 2007: 180).

Grafik 1. 1991-1995 Tarihleri Arasında Vergi Gelirleri (Bin TL)

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2010

2.2.2.2. 1995 Seçimleri ve Koalisyon Hükümetleri: RP- Vergiye Bakış

RP'nin vergiye bakışı 1986 yılı parti programında şöyle ifade edilmektedir (RP programı, 1986: 18): "Basit adil ve masrafı az, bir vergi sistemi... tahsisi ana hedefimizdir".

1998 yılında vergi tabanının genişletilmesi, kayıt dışı ekonominin daraltılması ve vergi adaletinin sağlanması amacıyla kapsamlı bir vergi düzenlemesi yapılmıştır. "Mali Milat" ilan edilmiş, menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde köklü değişiklik yapılmış, hayat standardı uygulaması kaldırılmış, gelirin tanımı genişletilmiştir. Ayrıca, Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamındaki iller için yeni vergisel teşvikler getirilmiştir (WEB_2).

1995-1999 döneminde siyasi değişimin çok sık olması ile birlikte, hükümet programlarında vergi politikası ile ilgili tedbirler içerisinde yer alan ortak hedef kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması ile ilgili olarak vergi kayıp ve kaçaklarının azaltılmasına yönelik olmuştur. Ancak hükümetlerin kısa dönemler itibariyle iş başında kalmaları bu dönemde de vergi kayıplarını azaltmamış ve vergi politikaları ile ilgili olarak 4369 sayılı kanun ile vergi numarası uygulaması ve Kasım 1998'de 153 vergi dairesini kapsayan Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) döneme damgasını vuran uygulamalar olmuşlardır (Sugözü, 2008: 218)

Tablo 8. 1995 - 1999 Koalisyon Hükümetleri Dönemi Vergi Gelirleri (Bin TL)

Yıllar	Toplam Vergi Gelirleri
Dolaysız Vergiler	Dolaylı Vergiler
Yükü (%)	GSMH Vergi

1995	1.084.350	460.437	
	623.913	7.854.887	13,8
1996	2.244.094	883.607	
	1.360.487	14.978.067	15,0
1997	4.745.484	1.931.970	
	2.813.514	29.393.262	16,1
1998	9.228.596	4.303.893	
	4.929.037	53.518.332	17,2
1999	14.802.280	6.712.882	
	8.094.385	78.282.967	18,9

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2010

2.2.2.3. 1999 Seçimleri ve Koalisyon Hükümetleri: DSP-Vergiye Bakış

Koalisyon hükümetlerinin sonuncusu 56. ve 57. hükümet olan Ecevit hükümetidir. DSP programında vergi ile ilgili olarak şu ifadeler bulunmaktadır:

“- Vergi yönetimi ve denetimi etkili kılınarak, gereğince vergilendirilmeyen bazı yüksek kazanç alanları vergileme kapsamına alınarak, vergi gelirleri artırılacak; ancak toplam vergi gelirlerinde ücretlilerin payı azaltılacaktır

- Vergilemede, dar ve orta gelirlileri kayırcı fakat toplam vergi gelirini ve verimliliğini yükseltici düzenlemeler yapılacaktır.”

Programda ayrıca genel bir değerlendirme yapılmış ve vergi politikası belirlenirken “Kamu gelirlerinin artırılmasını, sosyal adaletin yaygınlaştırılmasını, hakça ve verimli kaynak kullanımını, tüketim savurganlığı yerine tutumlu ve sağlıklı tüketimin özendirilmesini, ölü yatırımlara ve spekülatif kazançla yönelik faaliyetin caydırılmasını ve üretken yatırımların desteklenmesini gözetecektir.” denilmektedir (DSP Programı, 1992: 94).

1999 yılında yaşanan deprem felaketinin kamu finansmanı üzerine getirdiği yükü karşılamak ve uygulamaya konulan yeni programı desteklemek için 26 Kasım 1999 tarihinde yeni vergi düzenlemeleri yapılmıştır. Bu çerçevede, 1998 yılı kazançları üzerinden ek gelir, ek kurumlar, ek götürü, ek ücret, ek emlak ve ek motorlu taşıtlar vergisi alınması, 2000 yılı içinde özel iletişim vergisi ile özel işlem vergisi uygulanması, 31 Aralık 1999 tarihinden önce çıkarılan Devlet İç Borçlanma Senetlerinden elde edilecek faiz gelirlerinin vergilendirilmesi ve çek vergisi konulması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, KDV oranları 2 puan artırılmış, nisbi harçlar yüzde 25 oranında yükseltilmiş, stopaj oranları artırılmış ve ücret hariç gelir vergisi oranları her gelir dilimi için 5 puan artırılmıştır (Yıldırım, Yıldırım, 2001: 15). Alkollü içkiler ve tütün üzerine de ek KDV oranları uygulanmıştır.

Tablo 9. 1999 – 2002 Dönemi Vergi Gelirleri (Bin TL)

Yıllar	Toplam Vergi Gelirleri	
	Dolaysız Vergiler Yükü (%)	Dolaylı Vergiler GSMH Vergi
1999	14.802.280 8.094.385	6.712.882 78.282.967 18,9
2000	29.672.993 18.055.935 125.596.129	11.617.058 22,8
2001	44.734.695 26.730.446 176.483.953	18.004.249 23,9
2002	59.760.470 38.822.680 275.032.365	20.937.790 22,3

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2010

2.2.3. 2002, 2007 ve 2011 Seçimleri ve Tek Parti Hükümeti: AKP-Vergiye Bakışı

1990'lı yıllarda siyasi alanda istikrarsızlıklar yaşanmış, bu durum ekonomik hayatı da olumsuz etkilemiştir. KDV'nin uygulamaya konulması beraberinde dolaylı vergilerin payını da arttırmış ve yapılan borçlanma vergi gelirleriyle karşılanmak istenmiştir. Vergi yükü bu yıllarda artış eğiliminde gözükmiştir.

Koalisyon hükümetlerinin ardından 2002 yılında yapılan seçimle 2001 yılında kurulan AKP %34,3'lük bir oy oranıyla tek parti olarak iktidara geçmiştir. 2007 ve 2011 yıllarındaki seçimlerde de AKP tek parti iktidarını devam ettirmiştir. Bu durum siyasi iktidarın istikrarına, kararların hızlı alınmasına sebep olmuş, dolayısıyla ekonomik hayatta da hızlı değişimler gözlenmiştir.

AKP Parti Programında vergi ile ilgili olarak "Vergi, toplumun ürettiği değer bir kısmını devletle paylaşmasıdır. Bu bakımdan vergi, ekonomik birimlerin harcama ve yatırım kararlarını etkilemektedir. Vergilerin yapısı ve özellikleri, harcama ve yatırım kararlarının yönünü ve şeklini etkilediğinden, sürekli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme ile tutarlı vergi politikaları önem taşımaktadır." denilmektedir (AKP Programı, 2002: 38).

Ayrıca partinin vergi ile ilgili yapmayı beyan ettiği durumlarda şu şekilde programda yer almıştır(AKP Programı, 2002: 39):

" -Vergi mevzuatını basitleştirecek, vergi sayısını azaltacak, vergi oranlarını düşürecek ve verginin adil olmasını sağlayacaktır.

- Vergileri sadece mali amaçla değil, sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmanın da bir aracı olarak daha etkin bir biçimde kullanacaktır.

- Enflasyondan doğan fiktif kazançların vergilendirilmesini önleyecek tedbirleri alacaktır

- Belge düzenine işlerlik kazandırılarak kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin vergilendirilmesini sağlayacak ve vergi tabanını genişletecektir .

- Vergi sisteminde, adil olmayan ve düşük gelirli ezen uygulamalar terk edilecektir. Esnaf ve sanatkârları, işçi, memur, emekli ve dar gelirli koruyacaktır

- Vergi idaresini, etkin bir vergilendirme için yeniden yapılandıracaktır .

- Bazı vergilere ilişkin yetkileri Yerel Yönetimler' e devredecektir.”

AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan “Acil Eylem Planı” partinin seçim beyannamesinde ortaya konulan politikaların somut iş programlarına dönüştürülmesi ve zenginleştirilmesiyle oluşturulduğunu belirtmiştir. Planda vergi politikası ile ilgili olarak kapsamlı bir vergi reformu için çalışmalar başlatılacağı ve bu çerçevede; Mali Milat’ın bir ay içinde kaldırılacağı , kısa bir süre içinde “Vergi yükünü tabana yayan tedbirlerin” alınacağı, vergi mevzuatının ilk üç ay içinde basitleştirileceği, Vergi barışı projesinin yakın zamanda hayata geçirileceği belirtilmiştir (58. Hükümet Acil Eylem Planı, 2003: 4).

58. hükümetle aralarında organik bir devamlılık ve hükmetme mantığı açısından süreklilik bulunduğu belirtilen 59. hükümet programında, vergi politikası konusunda ayrıntıya girilmeyerek (59. Hükümet Programı, 2003: 10);

“-Vergi reformu ile vergi tabanı genişletilecek ve marjinal vergi oranları uygun seviyelere indirilecektir,

-Daha fazla kamu geliri için daha yüksek büyüme oranlarına ulaşmayı kolaylaştırıcı düzenlemelere ağırlık verilecektir,

-Vergi reformu, verimliliğe odaklı ve büyümeyi teşvik edici yapı içinde gerçekleştirilecektir,

-Ekonominin uluslar arası rekabet gücünün artırılması bağlamında vergi düzenlemelerine de ağırlık verilecektir” denilmektedir.

Meclise sunulan 62. Hükümet programında (2014: 113-114) önceki hedeflenen vergi politikalarına ve bazı uygulamaların geliştirilmesi ve gerçekleştirilmek istenenleri belirtmiştir. Programda;

“Modern bilgi teknoloji sistemlerini kullanarak hizmet kalitesinde artış sağlanacağı, mükelleflerin bu sayede işlerinin kolaylaşacağı ve gönüllü uyumun giderek artacağına

Vergilemede adalet ve etkinliğin artırılacağına, istihdamın ve yatırımların teşvik edileceğine ve daha etkin bir vergi sisteminin oluşturulacağına

Vergi mevzuatının sadeleştirilmesi ve anlaşılır kılınması, vergi tabanının genişletilmesi ve vergilemenin daha adil olmasına yönelik çalışmalara devam edileceği, bu kapsamda Gelir Vergisi Kanun Tasarısı TBMM'ye sevk edildiği, Vergi Usul Kanunu başta olmak üzere temel vergi kanunlarının gözden geçirileceği,

Kamu harcamalarının finansmanında doğrudan vergilerin ağırlığının artırılması sağlanacağı,

Mahalli idare vergilerinin genel vergi sistemi ile uyumunun sağlanması ve bu sayede yerel yönetim öz gelirlerinin artırılması sağlanacağı” belirtilmektedir.

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun yürürlüğe girmesiyle birlikte bir önceki Kurumlar Vergisi Kanununda yer almayan ve vergi sistemimizde ilk defa uygulanacak vergi güvenlik müesseseleri getirilmiştir. Bunlar kontrol edilen yabancı kurum kazançlarının vergilendirilmesine, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımına ve vergi cennetlerine ilişkin düzenlemelerdir (WEB_3). Görülmektedir ki AKP'nin yaptığı yasal düzenlemeler vergi kayıp ve kaçaklarını engellemeye yöneliktir.

Kurumlar Vergisi'nden sonra Gelir Vergisi Kanunu üzerinde de çalışılmaktadır. Maliye Bakanı Mehmet Şimşek yaptığı bir açıklamada (WEB_4) “Gelir politikalarını, ekonomik istikrarın sürdürülmesi amacıyla mali disiplini esas alan bir yaklaşımla; istihdam ve yatırımları teşvik edecek, yurtiçi tasarrufları artıracak, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltacak, ekonomiye rekabet gücü kazandıracak şekilde; vergi sistemini etkinlik, basitlik ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda gözden geçirildiğini, kanunun sistematığının bütünlük, anlaşılabilirlik ve sadelik olduğunu, istisna ve muafiyetlerin kapsamını daraltarak vergi tabanının genişletileceğini, beyannameye dayalı vergilemeyi ağırlık verileceğini” belirtmiştir.

Tablo 10. 2002 – 2012 Dönemi Vergi Gelirleri ve Vergi Yüğü (Bin TL)

Yıllar	Toplam Vergi Gelirleri	
GSYH	Vergi Yüğü (%)	
2002	65.188.479	
	350.476.089	18,6
2003	89.893.112	
	454.780.659	19,8
2004	111.335.368	
	559.033.026	19,9

2005	131.948.778	648.931.712	20,3
2006	151.271.701	758.390.785	19,9
2007	171.098.466	843.178.421	20,3
2008	189.980.827	950.534.251	20,0
2009	196.313.308	952.558.579	20,6
2010	235.714.637	1.098.799.348	21,5
2011	284.490.017	1.298.062.004	21,9
2012	317.188.767	1.434.711.587	22,1

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_2.xls.htm

3. 2015 YILINDA AKTİF OLAN BAZI SİYASİ PARTİLERİN PROGRAMLARINDA VERGİ

Seçimlerle iktidara gelen siyasi partilerin programlarında yer alan vergiye bakışları ve bazı uygulamaları bir önceki başlıkta verilmiştir. Bu alt başlıkta da mecliste yer alan CHP ve MHP'nin vergiye bakışları sunulacak, ardından ideolojik olarak sol bir olan İP (İşçi Partisi) ve yine vergiye bakışının farklı olduğu LDP'nin (Liberal Demokrat Parti) parti programlarında vergiye nasıl baktıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

3.1. CHP'nin Siyasi Parti Programında Vergiye Bakış

CHP 1980'lerden bu yana iktidara gelememiş, genellikle muhalefet partisi olarak mecliste yerini almıştır. CHP diğer parti programlarına nazaran vergiye bakışını programda detaylıca yer vermiştir. Bu programda CHP'nin vergi ile ilgili neler yapacağı şu şekilde belirtilmiştir (CHP Programı, 2008: 174-177):

“Adil, sürdürülebilir, halkta adalet ve güven duygusu yaratan, etkin ve basit” bir vergi sistemi oluşturulacak, “az kazanandan az, çok kazanandan çok” vergi alınacaktır.

Asgari ücret seviyesine kadar olan gelirler % 0 oranında vergilendirilecek, yani gelir vergisine tabi tutulmayacaktır.

KOBİ' lere yönelik düşük oranlı kurumlar vergisi uygulanacak, bu oranın her durumda %10'un altına indirilmesi hedeflenecektir

İkametgâh olarak satın alınacak konuta ait, tapu harcı dâhil tüm vergi ve harçlar kaldırılacaktır

Avrupa ülkeleri ortalamasının çok üstünde olan “dolaylı vergilerin toplam vergiler içindeki payı” azaltılacak, tüketim vergilerinin payı Avrupa ülkeleri düzeyine çekilecektir.

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)’nin kapsamı AB ile uyumlu hale getirilecektir. Tarımda kullanılan mazot öncelikli olmak üzere beyaz eşya, televizyon, radyo gibi günlük hayatın vazgeçilmez parçası olan ürünler ile telefon ve haberleşme hizmetleri üzerinden tahsil edilen ÖTV kademeli olarak kaldırılacaktır

Ekonomideki gelişmeler paralelinde vergi oranları zaman içinde AB ülkeleri düzeyine çekilecek, muafiyetler en aza indirilerek efektif vergi oranları arttırılacaktır.

Teşvik kapsamı içindeki yatırımlara özel vergisel destekler sağlanacaktır

Vergi politikaları daima öngörülebilir olacak

Vergi gelirlerinden yerel yönetimlere daha çok pay verilecek

Vergi tabanı genişletilecek, ekonomi hızla kayıt içine alınarak kayıt dışı ekonominin büyüklüğünün azaltılması hedeflenecek

Vergi affı uygulamalarına son verilecek

Vergi yönetiminde merkezîyetçilik azaltılacak, vergi idaresi teknik açıdan yüksek, rasyonel, verimli bir yapıya kavuşturulacaktır”

CHP’nin programında da tıpkı diğer siyasi partilerde olduğu gibi vergilendirmede adalet, açıklık ve basitlik ilkelerine önem verileceği ve neler yapılacağı belirtilmiştir. Vergiye önem veren CHP’nin yatırım teşvikleri konusunda maliyet arttırıcı bir unsur olan vergiye ekonomik gelişmişliğin ve kalkınmışlık neticesinde önem verdiği görülmektedir. Vergi oranları ve vergi gelirlerinin payı açısından da AB’ye yakın düzeye gelme hedefi yer almaktadır.

3.2. MHP’nin Siyasi Programında Vergiye Bakış

Mecliste yer alan bir diğer partide MHP’dir. MHP’nin 2009 yılında yayınlanan parti programında vergi ile ilgili olarak “verginin önemli olduğu ancak vergilemenin üretimi etkilememesi gerektiği bu nedenle verginin tabana yayılmasının ve kayıt dışılığın tespiti ve vergilendirilmesinin gerekliliği” belirtilmiştir (MHP Programı, 2009: 49).

Ayrıca programda adil bir vergi sistemini esas tutulacağından bahsedilerek (MHP Programı, 2009: 66):

“ Vergiye ilişkin düzenlemelerde, kamu finansmanı ile ilgili önceliklerin yanı sıra verginin üretim ve istihdam üzerindeki etkileri ile sosyal yönü birlikte değerlendirileceği,

Vergi sistemi, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını dikkate alan dinamik bir yapıya kavuşturulacağı, bu bakımdan yatırım yapanlara, istihdam, üretim ve ihracat artışı sağlayanlara yönelik vergi indirim ve kolaylıklarını içeren bir programın uygulamaya konulacağı,

Gelir vergisinin kişiselliği ve mali güce göre vergilendirme ilkeleri dikkate alınarak üniter vergilemeye ağırlık verileceği,

Vergi oranlarında yapılacak indirimle, ekonomide canlılık sağlanacağı ve vergi tabanının genişletileceği,

Kayıt dışılıkla etkin bir şekilde mücadele edileceği,

Vergi gelirleri içindeki dolaylı vergilerin payının azaltılması suretiyle dar gelirlilerin vergi yükü hafifletilerek vergide adalet sağlanacağı,

Vergi kanunları; verginin konusu, matrahı ve vergi çeşitleri itibarıyla tümüyle gözden geçirilerek uygulamada basitlik ve etkinlik sağlanacağı.

Vergi denetimlerine önem verileceğinin ve vergi idaresi organizasyon yapısındaki sorunlar yönelik olarak idarenin insan gücü ve teknik alt yapı yetersizliği giderileceği,

Vergisini vermeyenlere ağır cezalar uygulanacağı” belirtilmiştir.

MHP'nin de siyasi parti programı diğer partilerden çok da farklı görünmemektedir. Parti programında vergilendirmede adalet anlayışı ön plana çıkmakla birlikte verginin amaçları ve vergilendirme ilkelerinin vergi kanunları çıkartılırken bir bütün halinde değerlendirileceği ifade edilmektedir.

3.3. Halkların Demokratik Partisi (HDP) Siyasi Parti Programında Vergiye Bakış

HDP'nin parti programı incelendiğinde vergiye ilişkin olarak “Asgari ücretin dört kişilik bir ailenin tüm ihtiyaçları gözetilerek yoksulluk sınırının üzerinde ve vergiden muaf tutularak belirlenmesi...” (WEB_5) ifadesinin haricinde vergi kelimesine rastlanılmamaktadır. Dolayısıyla iktidar olunması durumunda uygulanacak vergi politikaları programda yer almamaktadır.

3.3. İP'in Siyasi Parti Programında Vergiye Bakış

İP'in parti programının vergi ile ilgili olarak geçen ifadeler şu şekildedir (İP Tüzük ve Milli Hükümet Programı 2006, :30):

“Dar ve sabit gelirliler, ücretli ve maaşlılar, esnaf ve zanaatkâr üzerinde doğrudan ve dolaylı vergi yükünü azaltmak, yatırımı özendirmek ve istihdamı artırmak için, vergi mevzuatı, ülke ekonomisine ve milletlerarası ölçülere göre yeniden düzenlenecektir.

Vergi kayıp ve kaçakları giderilecek; vergi muafiyet ve istisnaları gözden geçirilerek vergi yükümlülüklerinde adil dağılım sağlanacak ve vergi kanunları sadeleştirilecektir.

Ekonomik işlemlerin esas olarak ada yazılı senetlerle ve kâğıtlarla yürütülmesi için gerekli düzenleme yapılacak, hamiline yazılı kâğıt ve işlemler sınırlandırılacaktır. Kaldırılan “Servet beyanı ve gider bildirimini” esası yeniden getirilecektir. Ayrıca “Nereden Buldun Yasası” çıkartılacaktır.

Vergi idaresi güçlendirilecek, bu bağlamda personelin özlük hakları iyileştirilecek, maliye memurluğu “kariyer memurluk” haline getirilecek, yeterli bina, araç ve gereç sağlanacak, vergi arşiv çalışmaları tamamlanacaktır. Vergi idaresi, vergisel olayları etkin olarak izleyebilen dinamik bir yapıya kavuşturulacaktır.

Vergi denetimi dağınıklıktan kurtarılacak, güçlendirilecek ve bağımsızlaştırılacaktır. Bunun için bütün vergi denetimi aynı örgütlenme çatısı altında toplanarak keyfi müdahalelerden kurtarılacaktır. ”

İP’in milli hükümet programı vergi kayıp ve kaçacağını önlemeye yönelik vergi politikalarına ağırlık verileceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda vergi idaresinin yapılanması ile ilgili ifadesi tıpkı diğer parti politikalarında olduğu gibi ifade edilmekle birlikte 2011 yılında çıkarılan 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile vergi idaresi tek bir çatı altında birleştirilmiştir.

3.4. LDP’nin Siyasi Parti Programında Vergiye Bakış

Liberal Demokrat Parti, ekonomiye bakışı ve vergiye bakışının farklılığı açısından çalışmada tercih edilen bir partidir. Gerçekten de LDP programında vergisel açıdan ideolojik çizgisini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

LDP siyasi parti programında vergi ile ilgili olarak:

“Finansman sektörleri tümüyle vergiden muaf tutulacağı, vergilendirmede esas olanın, belirli bir sektör için haksız rekabet yaratmaması gerektiği ve bu bağlamda mevzuatın sadeleştirilmesi vergilerin genel olarak %10 seviyelerinde tutulması, ayrıca artan oranlı bir tarifenin de kaldırılması gerektiği belirtilmektedir.

Medyanın, iletişimin liberal demokrasiyi arttırıcı etkileri olarak görmekte ve bu alanla ilgili vergi muafiyetlerini arttırmak istemektedirler. Ayrıca eğitim, kültür ile ilgili olarak çeşitli muafiyet ve teşviklerin sağlanacağı programda geçmektedir.

Yabancı sermayeye hiçbir sınırlama getirilmemesi; yabancı sermaye yerli sermaye muamelesi görerek, aynı mevzuata tâbi kılınması gereğine dikkat çekmekte böylelikle, finansmanı vergiden muaf tutan ülkemiz yabancı sermaye için de cazip bir ülke haline geleceğini vurgulamaktadır. Ayrıca Gayrimenkul vergileri ile ilgili olarak ülkemizde en kolay vergi kaçırılabilirdiği alan olduğunu ve bu hususun üzerinde titizlikle durulması ve durumun tersine çevrilmesi gerekeceği de programlarında yer almaktadır.”

LDP diğer siyasi parti programlarında olanın aksine genellikle vergi muafiyetlerinin gerekli gördüğü bazı alanlar için yaygınlaştırılmasından ve yabancı sermaye üzerindeki vergisel durumun caydırıcılığını ortadan kaldırma amaçlı vergi politikalarından

bahsetmektedir. Bunun yanında liberalizmin artan oranlı tarifeyi reddetmesi nedeniyle bunu kaldırmak istediklerini bildirmektedirler. Vergi tabanının genişletilmesi veya vergi gelirlerinin arttırılmasına yönelik programda herhangi bir açıklama yokken vergi gelirlerinin arttırılmasını vergi oranlarının %10 seviyelerine çekilmesiyle vergi tahsilâtının artacağını ifade etmektedirler.

SONUÇ

Vergilendirme ve siyasi parti arasındaki ilişki seçmen (mükellef) ve seçilenler (politika uygulayıcıları) arasındaki ilişkiyle birebir görülmektedir. Çünkü seçen kişi aynı zamanda seçilenin ülke üzerindeki politikalarını da bir süreliğine de olsa belirlemektedir. Bu durumda demokrasinin vergi ile ilişkisi de ortaya koyulmaktadır. Seçmen ile siyasi parti arasındaki bu somut ilişkinin tezahürü oylama mekanizmasıyla gerçekleşmektedir ki seçmen oy vererek yönetime katılmaya dönük istediğini belli etmektedir. Verdiği oy aynı zamanda, seçtiği siyasi partinin programına da olan güvenin ifadesidir.

Çalışmada da görüldüğü üzere siyasi partiler kendi görüşleri ve ideolojileri doğrultusunda bir takım girişimlerde bulunmuşlardır. Bunun en tipik örneği Özal hükümetinde görülmektedir. Şöyle ki bu dönemde parti programında vergi sayısının azaltılmasından bahsedilmiş ve KDV uygulamasıyla birçok vergi ortadan kaldırılmıştır.

Özellikle Özal hükümeti 24 Ocak kararlarının ardından iktidara gelmiş ve parti programıyla ortaya koyduğu politikaları uygulamaya başlamıştır. Özal hükümetleri döneminde Türkiye kabuğunu kırmıştır. Tabii birtakım negatif dışsallıklar da beraberinde gelmiştir. Liberalleşme ve dışa açılmayı hedef alan bu politikalar beraberinde borçlanmayı ve kamu harcamalarını arttırmış ve finansman vergilerle giderilmeye çalışılsa da büyük çaplı finansman açıkları oluşmuştur. Bu dönemde dış borçların üç kata kadar arttığı görülmektedir. Vergi yükünün artışı, vergi gelirlerinin borçlanmayı karşılamaması ekonomik krizlere neden olmuş ve 90'lı yıllarda sıkça değişen hükümetlerle ülke buhranlı bir dönem geçirmiştir. Nitekim bu dönemlerde kurulan hükümetlerin koalisyon hükümeti olması kararların alınmasını da etkilemiş görülmektedir.

Vergiye bakışları açısından partilerin birçoğunda vergi adaletinden, açıklıktan, vergi sisteminin basitleştirilmesinden, verginin tabana yayılmasından ve dolaylı vergilerin payının azaltılmasından bahsedilmektedir. Ancak tüm parti programlarında aşağı yukarı ortak görüş; vergi gelirlerinin boyutunun önemidir. Bu nedenle hükümet hangi partiden olursa olsun zaman zaman geçici olarak ek vergiler konulmuş ve bazıları sürekli hale dönüşmüşlerdir (özel iletişim vergisi gibi). Anlaşıldığı üzere siyasi partiler vaat ettiklerini ekonomik nedenler sebebiyle yapamamışlardır. Bu durumun anlaşılacağı bir diğer noktada 1980 ile 2009 programlarında vergi ile ilgili halen aynı ifadelerin kullanılıyor olmasıdır.

2002 yılından sonra iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi ile birlikte acil eylem planları ve hızlı vergi reformları yapılmıştır. Özellikle 2006'da kurumlar vergisinin yeni

haliyle tekrar yasalaşması karar alma mekanizmasının hızlılığından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında Gelir Vergisi Taslağının hazırlanmış olmasının vergi reformu açısından ülkenin geçmişten günümüze doğru istenilen hedeflere gittiğinin açık bir göstergesi olduğu da düşünülebilmektedir.

Özgür iradeleriyle oy vermiş olan seçmenler, demokrasinin kurucu unsurlarından biri olan siyasi partiler aracılığıyla toplum için siyasi, hukuki, idari, ekonomik ve mali açıdan bir çok politikaya yön vermektedir. Parti programları seçmenlere seçim öncesinde hangi partiye oy kullanacakları konusunda bir öngörüş sunar. Ülkemiz için parti programlarının seçmenler üzerinde etkisinin ne derece güçlü olduğu başka bir ifadeyle seçmenlerin – özellikle vergi politikaları açısından- parti programlarını inceleyip iktidara katılmak istemelerinin ne derece gerçekçi bir durum olduğu tartışılabilir. Özetle konumuz açısından vergiye ilişkin politikaların tek parti hükümetlerinde hızlı karar almanın etkisiyle gerçekleştiği görülmektedir.

Son olarak ifade edilmelidir ki; ülkemizde halen seçimlere katılımın yüksekliği bir demokrasi şöleni yaşandığı havasıyla sunulmaktadır. Fakat gerçek şudur ki toplum siyasete güvenmediği için, illa kendi seçtiği iktidara gelsin diye, yani toplum için değil kendi bekası için oy kullanmaya koşturmaktadır. Oy vermezse, başka bir siyasi parti iktidara gelirse başta kendine, ailesine, yakın çevresine maddi-manevi zararlar gelebileceği endişesiyle oy kullanma güdüsü sergilemektedir. Bu anlayış değişmeli, siyasi bilinç oluşmalı ve oy toplum için, ülke için verilebilir düşüncesi hakim kılınmalıdır. Avrupa’da, Amerika’da ve izlenebilecek başka gelişmiş toplumlarda ise bizdeki gibi seçime katılım %80-90 ları bulmamaktadır. %50-60 larda seyredilmektedir. Sebebi ise ilgili ülke vatandaşlarının “oy kullansam da kullanmasam da işleyen bir ülke sistemi var ve bu sisteme kimse şahsi ve grupsal çıkarları ile müdahale edemez” güvencesinden kaynaklanmaktadır. Bizde de acilen bu düşüncenin benimsenmesine ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

ACİNÖROĞLU S., (Eylül 2009) “Siyasi Partiler Vergi Ödüyor Mu?”, E-Yaklaşım, Sayı: 201

Adalet ve Kalkınma Partisi Programı 2002.

AKTAN C. Can, , (1996). “Turgut Özal’ın Değişim Modeli ve Değişime Karşı Direnen Güçlerin Tahlili”, Türkiye Günlüğü Dergisi, Sayı: 40.

ALİEFENDİOĞLU Y., (1999). “Siyasi Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 16, Ankara.

Anavatan Partisi Programı (1983), Seçim Beyannamesi ve Hükümet Programı.

ATA A. Yılmaz, (2001). Vergi Teorisi Açısından Vergileme İlkesi Olarak Adalet İlkesinin İncelenmesi, (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, yayınlanmamış Lisansüstü Tezi), Ankara, Aralık.

BARBER B. (1995). Güçlü Demokrasi, Çeviren: Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

BORATAV K., (2007). Türkiye İktisat Tarihi 1908-2005, İmge Kitabevi.

ÇOBAN A. Rıza, (2008). “Devlet Siyasi Partilere Hakça ve Yeterli Düzeyde Yardım Yapıyor mu?” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, ss. 601-639.

Cumhuriyet Halk Partisi Programı (2008)

DEMİREL S., “Siyasi Partilerin Mali Denetimi”, Dış Denetim Dergisi, Ocak-Şubat-Mart 2011, ss. 212-219.

DEMİRCAN E. Siverekli, (2004) “Türkiye’de Vergi Politikalarının Siyasi Analizi: Siyasi Değişimin Vergi Kayıp ve Kaçaklarına Etkisi Üzerine Bir İnceleme” , 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Antalya.

Demokratik Sol Parti Programı (1992)

Doğru Yol Partisi Tüzüğü ve Programı (1988).

DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2010

Gelir İdaresi Başkanlığı, Derneklerin Vergilendirilmesi Rehberi 2012, www.gib.gov.tr erişim 20.03.2013

GİRAY F., (2001). Maliye Tarihi, Ezgi Kitabevi, Bursa.

GİRİTLİ İ., “2001 Anayasa değişikliklerinin Temel Hak ve Hürriyetlere Yansıması “ http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg19/giritli.pdf erişim: 20.03.2013

HAYTOĞLU E., (1997). “Türkiye’de Demokratikleşme Süreci ve Çok Partili Siyasi Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945)”, PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, ss. 46-56.

İNAÇ H., S. ERDOĞAN, Ü. GÜNER, “Siyasi Partilerin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Sosyo-Politik Nedenler”, Akademik Bakış, sayı:13.

İşçi Partisi Tüzük ve Milli Hükümet Programı 2006

KIRBAŞ S., (1988). Vergi Hukuku, 2. Baskı, G.Ü. Teknik Eğitim Matbaası, Ankara.

KIZILTAŞ E., (2005). “Bütçe Hakkının Kullanımında Geline Aşama: Doğrudan Demokrasi”, Türkiye’de Yeniden Mali Yapılanma, 20. Türkiye Maliye Sempozyumu Bildirisi, Pamukkale, ss. 374-400.

Liberal Demokrasi Parti Programı, <http://www.ldp.org/parti-programi/> erişim:20.03.2013.

Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı, 2009

- NADAROĞLU H. , (1989). Kamu Maliyesi Teorisi, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- ÖNCEL M., A. KUMRULU, N. ÇAĞAN, (2010). Vergi hukuku, Ankara.
- ÖZ E., (2004). Vergilendirmede Kanunilik ve Türk Vergi Sistemi, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ÖZTEKİN A., (2003). Siyaset Bilimine Giriş, 4. Baskı, Ankara.
- PERİNÇEK D., (1985). Anayasa ve Partiler Rejimi, Kaynak Yayınları, Ankara.
- Refah Partisi Programı 1986.
- SCHMİDT G. M. (2001). Demokrasi Kuramlarına Giriş, Çeviren: M. Emin Köktaş, Vadi Yayınları, Ankara.
- SAVAŞ V., (1989). Anayasal İktisat, Yaylacılık Matbaası, İstanbul.
- SEZGİN Ş., (2007). “Türkiye’de Politik-Konjonktürel Dalgalanmalar 1950-2003 Dönemi”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 62/2.
- SUGÖZÜ İ. Halil, (2008). Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemede Vergi Politikaları (1980-2004 Türkiye Örneği), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- TEZİÇ E., (1976). 100 Soruda Siyasi Partiler, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- TURHAN S., (1998). Vergi Teorisi ve Politikası, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- URAL Ş., (1988). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, İnsan Bilimleri Komitesi tarafından düzenlenen “Demokrasinin Felsefi Temelleri” adlı toplantının konuşma metni Ankara.
- URAL Ş., (1999). “Demokrasi Kavramı, Toplumsal Değerler ve Bireyler”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 40, s. 451-459
- WEB_1, İsmet Giritli, “2001 Anayasa değişikliklerinin Temel Hak ve Hürriyetlere Yansıması” http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg19/giritli.pdf 20.03.2013.
- WEB_2, KIVANÇ H., Vergi reformunun Gerekçesi ve Türkiye’deki Gelişimi http://www.alomaliye.com/2007/hakan_kivanc_vergi_reform.htm 20.03.2013
- WEB_3, EKİNCİ F. “5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanununda Vergi Güvenlik Müesseselerine İlişkin Yeni Düzenlemeler” <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/17/288-296.pdf>, 20.02.2013.
- WEB_4 <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2012/10/30/gelir-vergisi-kanunu-hazir> 21.03.2013
- WEB_5 <http://www.hdp.org.tr/parti/parti-programi/8> 12.02.2015

YILDIRIM E., R. YILDIRIM, (2001). "1980 Sonrası Uygulanan Maliye Politikaları ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri" , 16. Türkiye Maliye Sempozyumu: Türkiye'de 1980 Sonrası Mali Politikalar, Antalya, ss:7-24

Siyasi Partiler Kanunu

58. Hükümet Acil Eylem Planı, 2003.

59. Hükümet Programı, 2003.

62. Hükümet Programı, 2014